

О. В. Галаган,
здобувач кафедри міжнародної економіки,
Київський національний торговельно-економічний університет

ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті досліджено сутність та чинники інвестиційної привабливості та її вплив на можливість реалізації експортного потенціалу підприємств агропромислового комплексу. Визначено основні напрями державної політики щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості агропромислового комплексу України.

This article explores the nature and factors of investment attractiveness and its impact on the ability of the export potential of agricultural enterprises. The main directions of state policy of increase of investment attractiveness agriculture of Ukraine are determined.

*Ключові слова: експортний потенціал, інвестиційна привабливість, агропромисловий комплекс.
Key words: export potential, investment attractiveness, agriculture.*

ВСТУП

У сучасних умовах, коли конкуренція на світових ринках сягає апогею, а підприємства переходять до нових форм ведення бізнесу, значна увага приділяється питанням знаходження зовнішніх джерел фінансування, до яких, у першу чергу, належать інвестиції. З огляду на це, актуальності набуває проблема підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, більшість яких неспроможні самостійно фінансувати розширення діяльності чи імплементацію у неї міжнародних норм та стандартів.

Для підприємств, що здійснюють експортну діяльність і, відповідно, конкурують не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках, де пропозиція продукції є значно диверсифікованішою, залучення інвестиційних ресурсів для фінансування експортоорієнтованого розвитку перетворюється на одну з обов'язкових складових господарського успіху. З огляду на це, підвищення інвестиційної привабливості можна розглядати як один з елементів експортної стратегії підприємства, що свідчить про високу актуальність дослідження даного питання в умовах відкритості національного ринку.

Особливого значення підвищення рівня інвестиційної привабливості набуває для підприємств агропромислового комплексу. Сільське господарство та переробна промисловість України є тими галузями, що за на-

лежної фінансової підтримки спроможні витримати конкуренцію на зовнішніх ринках, що вказує на доцільність концентрації зусиль як самих підприємств, так і держави на залученні інвестицій у дану сферу задля створення передумов для реалізації стратегії зовнішньоторгівельної експансії.

Залучення інвестицій у сферу АПК стикається нині з низкою проблем, серед яких недосконале законодавства, нестабільність політичної та економічної ситуації, високий рівень тінізації економіки, у тому числі й інвестиційної сфери. Усе зазначене стримує як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів у їх прагненні вкладати кошти у розвиток АПК, що свідчить про високу актуальність обраної теми та необхідність дослідження проблеми підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК.

На сьогодні питання підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств знаходяться у центрі уваги таких вчених-економістів, як І.О. Бланк, Ф.В. Бандурін, Л.В. Молдаван, С.В. Мочерний, В.М. Геєць, А.М. Кандиба, С.І. Пирожков, В.М. Коллонтай, М.М. Лівенцева. У той же час процес підвищення інвестиційної привабливості підприємства рідко розглядається у якості елемента експортної стратегії підприємства, що свідчить про доцільність поглиблення наукових розробок у даному напрямі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є розробка заходів з підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств АПК з метою досягнення цілей їх експортної стратегії. У роботі використовувалися загальнонаукові методи, зокрема аналізу та синтезу, логічний та історичний методи. Інформаційною базою стали дані Державного комітету статистики та Кабінету Міністрів України, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток ринкових відносин в Україні неможливий без ефективного функціонування суб'єктів господарювання, які є провідною ланкою фінансової системи держави. На жаль, у сучасних умовах вітчизняні підприємства функціонують в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів. У зв'язку з цим підприємства обирають таку форму фінансового забезпечення своєї діяльності, як інвестування.

У економічній літературі існує достатня кількість праць різних учених, присвячених проблемам визначення і розуміння "інвестиційної привабливості" підприємства. Думки вітчизняних авторів з цієї теми дещо відрізняються, але в цей же час істотно доповнюють один одного. Узагальнивши запропоновані варіанти класифікаційної інформації, можна сформулювати найбільш загальне визначення інвестиційної привабливості підприємства — це система економічних стосунків між суб'єктами господарювання з приводу ефективного розвитку бізнесу і підтримки його конкурентоспроможності [1, с. 3].

Ефективність здійснених чи запланованих інвестицій визначає інвестиційну привабливість, а інвестиційна привабливість — інвестиційну діяльність. Чим вище ефективність інвестицій, тим вище рівень інвестиційної привабливості і масштабу — інвестиційна діяльність, і навпаки. На рис. 1. показано найважливіші фактори, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства. Інвесторам і кредиторам необхідно оцінювати їх для прийняття рішення стосовно виділення коштів на здійснення інвестицій.

Як видно з представленого рисунку, підвищення інвестиційної привабливості, з огляду на комплексність даного поняття, є досить складним завданням. Підприємству необхідно впроваджувати інноваційні форми менеджменту, провадити ефективну фінансову та виробничу політику з метою доведення інвесторам того, що управління їх коштами буде здійснюватися на високому рівні.

Щодо таких факторів, як галузь чи місцезнаходження, то на них реально діючі підприємства не мають змоги впливати, а отже, переваги перед іншими автоматично отримують ті підприємства, що функціонують у галузях з природними конкурентними перевагами, зокрема АПК.

Агропромисловий комплекс є найбільш вагомим міжгалузевим комплексом, що поєднує у собі усі галузі сільського господарства, галузі, що забезпечують його функціонування (сільськогосподарське машинобудування, виробництво хімічних добрив тощо), галузі з переробки сільськогосподарської сировини (харчова про-

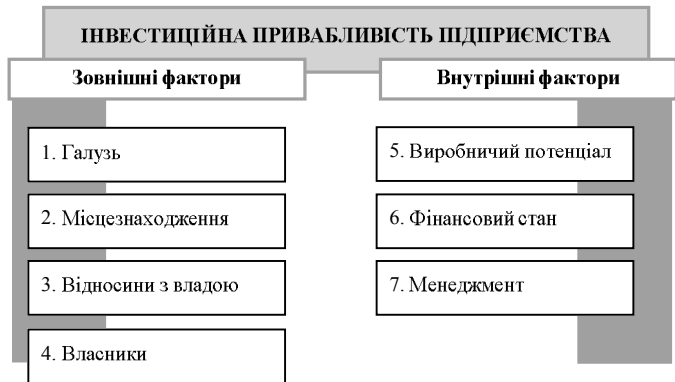

Рис. 1. Фактори, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства

мисловість, галузі з первинної переробки сировини для легкої промисловості) та інфраструктурний блок — компанії, що займаються складуванням, транспортуванням та торгівлею продукції сільського господарства, підготовкою кадрів тощо. Успіх продукції АПК пояснюється, на нашу думку, наявністю в Україні значних сільськогосподарських ресурсів, а також існуванням традицій, що дозволяють забезпечувати стабільну якість продукції в умовах технологічного регресу у галузі.

У 2011 р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2010 р. становив 117,5%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах — 123,8%, у господарствах населення — 112,3%. Прискореними темпами відбувалися процеси інтеграції агропромислового комплексу у світову аграрно-продовольчу систему. Галузі харчової та переробної промисловості були привабливими для іноземних компаній з точки зору швидкого обігу в них капіталу. Агробізнес формувался за участю іноземного капіталу, з використанням іноземних техніки і технологій [2].

Подібна ситуація видається нам дещо загрозливою, оскільки свідчить про можливість втрати Україною контролю над найперспективнішою галуззю вітчизняної економіки. З огляду на це, необхідним є розробка та реалізація державою комплексу заходів з підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК саме для вітчизняних інвесторів. Подібна політика, на нашу думку, сприятиме реалізації експортних амбіцій України, оскільки дозволить реалізувати за кордоном українську продукцію, а не продукт зарубіжних ТНК, вироблений на вітчизняній сировині.

Для вирішення порушених питань необхідно забезпечити прозорість витрачання бюджетних коштів, що виділяються для підтримки сільськогосподарських виробників, розв'язання майнових проблем на селі, ефективного і своєчасного регулювання ринків сільськогосподарської продукції, створення необхідних умов для розвитку аграрного сектора і соціальної сфери у сільській місцевості.

На нашу думку, основними цілями аграрної політики на довгострокову перспективу, у контексті підвищення інвестиційної привабливості даної галузі та реалізації її експортного потенціалу, мають стати: створення необхідних умов для незалежного поступального розвитку агропромислового комплексу в умовах посилення впливу глобалізації, підвищення конкурентоспромож-

ності вітчизняної сільськогосподарської продукції та збереження експортного потенціалу галузі, збереження і відтворення потенціалу земельних та інших природних ресурсів, що використовуються у сільськогосподарському виробництві, забезпечення продовольчої безпеки шляхом розвитку власного багатогалузевого агропромислового комплексу та поживлення життєдіяльності в сільській місцевості та підвищення рівня життя сільського населення.

Для досягнення визначених цілей державою має бути забезпечено:

- створення умов для подальшого стійкого розвитку аграрного сектора і виходу на якісно новий технологічний рівень сільськогосподарського виробництва;

- створення правових, економічних та організаційних умов для розвитку сільського господарства і сільських територій;

- державну підтримку програм розвитку агропромислового комплексу;

- розвиток соціальної та інженерної інфраструктури у сільській місцевості, забезпечення комплексної і компактної забудови та благоустрою сіл із застосуванням нових технологій сільської архітектури і будівництва;

- поліпшення загальних умов функціонування сільського господарства шляхом стимулювання процесу укрупнення спеціалізованих сільськогосподарських підприємств, сприяння поліпшенню їх наукового, кадрового та фінансового забезпечення, підтримка діяльності інформаційно-консультаційних служб і центрів перепідготовки фахівців для роботи у сільському господарстві;

- розгортання системи банківського, зокрема іпотечного, кредитування на селі та сільськогосподарської кооперації;

- впровадження з урахуванням принципів районування науково обгрунтованої системи землеробства, запровадження ефективних і ощадливих сівозмін, впровадження новітніх досягнень аграрної науки;

- розвиток основних галузей сільського господарства, забезпечення пріоритетного розвитку племінного тваринництва та елітного насінництва, сприяння інвестиційно-інноваційній діяльності в агропромисловому комплексі;

- залучення інвестицій, створення привабливих умов для приватного інвестування у тваринництво, виробництво фруктів, ягід, винограду, овочів, баштанних і кормових культур;

- сприяння відновленню вітчизняних крупнотоварних господарств (ферм) як єдиного виробничо-майнового комплексу, розв'язанню майнових проблем сільськогосподарських товаровиробників, підвищенню ефективності використання потенціалу довгострокової оренди земель сільськогосподарського призначення та отриманню більшої земельної ренти;

- залучення асоціацій сільськогосподарських товаровиробників і великих аграрних компаній до формування державної аграрної політики [3].

На сьогодні вітчизняні підприємства мають обмежені можливості підвищення власної інвестиційної привабливості, з огляду на що основні дії у даному напрямі мають бути покладені саме на державу в

особі її керівних органів. Реалізація державної політики в аграрному секторі повинна сприяти поживленню життєдіяльності у сільській місцевості, додатковому припливу робочої сили та іншим позитивним відтворювальним процесам. З метою ефективної реалізації зазначеного напрямку необхідно розробити критерії визначення структурно-інвестиційних пріоритетів для сільської місцевості, що сприятиме забезпеченню максимальної ефективності державних капіталовкладень, приватних інвестицій, сільськогосподарського виробництва, галузевої та соціальної політики держави.

До напрямів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства України належить підвищення ефективності землекористування. Протягом останніх десятиліть для вирішення питань раціонального землекористування, збереження ґрунтів та підвищення їх родючості не надавалася державна підтримка. Скоротилося проведення робіт з поліпшення ґрунтів, окремі роботи останні кілька років не проводяться взагалі. У зв'язку з цим спостерігається стійка тенденція до погіршення якісного стану земель сільськогосподарського призначення, зменшуються запаси гумусу, відбувається підкислення, засолювання і деформування ґрунтів, що негативно позначалося на інвестиційній привабливості сільськогосподарських підприємств.

Роботи із землеустрою виконуються переважно для вирішення організаційно-технічних та правових питань перерозподілу земель, а не для обгрунтованої оптимізації і раціонального їх використання та управління станом і охороною земельних ресурсів. Під час завершення земельної реформи та запровадження ринку земель основну увагу необхідно приділяти розв'язанню проблеми власності на землю, її перерозподілу між власниками і землекористувачами, формуванню нових форм землекористування. Водночас проблему формування сучасного сільського господарства необхідно розв'язати шляхом забезпечення раціонального та ощадливого землекористування.

Необхідно надавати державну підтримку для виконання програм і заходів з відновлення та підвищення родючості ґрунтів і продуктивності сільськогосподарських угідь. З огляду на це, доцільним є удосконалення нормативно-правової бази з відповідних питань, забезпечення раціонального землеустрою господарств, оптимізація виробництва продукції рослинництва шляхом трансформації і впорядкування сільськогосподарських угідь, запровадження сучасної системи проведення оцінки родючості ґрунтів, розроблення планово-картографічних матеріалів та проведення суцільних ґрунтових обстежень, створення національного банку даних про стан земель і запровадження земельно-реєстраційної діяльності, оптимізація використання пестицидів і агрохімікатів, розширення можливостей органічного виробництва, проведення вапнування і гіпсування ґрунтів, запровадження системи землекористування на адаптивно-ландшафтній основі, виділення деградованих земель з метою їх консервації та рекультивації, встановлення зон з особливими умовами використання земель та проведення робіт з водної меліорації земель. Реалізація запропонованих заходів, на нашу думку, сприятиме підви-

щенню інвестиційної привабливості підприємств агропромислового комплексу України та прискоренню реалізації їх експортного потенціалу [3].

Питання залучення інвестицій у сільське господарство України пов'язане з проблемою забезпечення продовольчої безпеки держави: надмірне зарубіжне фінансування може призвести до втрати державою можливості забезпечення населення основними продуктами харчування у достатній кількості та належної якості, створенням державних резервів та запасів продовольства і сільськогосподарської продукції тривалих строків зберігання, а також з визначенням строку їх безпечно-го експорту та імпорту. Таким чином, реалізація заходів з підвищення інвестиційної привабливості має здійснюватися для формування цілісної системи управління розвитком агропромислового комплексу та споживчого ринку, застосування системи сучасних інструментів і стимулів та вдосконалення системи здійснення постійного контролю за якістю продуктів харчування.

До основних напрямів державної політики щодо забезпечення продовольчої безпеки належать удосконалення системи балансу основних видів сільськогосподарської продукції, підвищення харчової цінності продуктів харчування у процесі вирощування, збереження та переробки сільськогосподарської сировини і виготовлення продовольчих товарів шляхом удосконалення технологічних процесів, передумовою чого є збільшення фінансування АПК за рахунок інвестиційних ресурсів.

Підвищенню привабливості продукції на зовнішніх ринках сприятиме, у свою чергу, недопущення застосування харчових добавок — фарбників, емульгаторів стабілізаторів, ароматизаторів, смакових добавок та консервантів, виготовлених із хімічної сировини, що здатні спричинити алергію та інші захворювання, а також меламіну та інших амінокислотних сполук для підвищення вмісту білка.

Необхідним, на нашу думку, є посилення державного контролю з метою недопущення обігу сортів рослин, заборонених для поширення у зв'язку із загрозою життю і здоров'ю людей, стану навколишнього природного середовища, заподіяння шкоди тваринному і рослинному світу, а також обігу насіння сільськогосподарських культур, у тому числі у разі виявлення в них генетично модифікованих організмів згідно із законодавством. Підвищенню довіри інвесторів до АПК України сприятиме також обмеження застосування хімічних речовин у рослинництві та стимуляторів росту у тваринництві з метою зниження токсичного і надмірного гормонального впливу на людину та сільськогосподарських тварин, розробка та реалізація заходів з підтримання мікробіологічної безпеки продовольчих товарів.

Досягненню зазначених цілей, на нашу думку, сприятиме також підвищення вимог до дотримання стандартів або технічних умов виробництва харчових продуктів, посилення контролю якості та безпеки продовольчих товарів вітчизняного виробництва, створення мережі міжрегіональних сучасних лабораторій для підтвердження відповідності якості продовольчих товарів та вирішення спірних питань щодо рівня їх якості, забезпечення відповідного маркування продовольчих товарів та посилення ролі науки у розв'язанні пробле-

ми продовольчої безпеки. Зазначені заходи сприятимуть переходу агропромислового комплексу до європейських стандартів виробництва, що позитивно позначиться на інвестиційній привабливості галузі та дасть можливість вітчизняним підприємствам реалізувати за кордоном високоякісну продукцію, а не сільськогосподарську сировину, за світовими цінами.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз засвідчив, що інвестиції відіграють на сьогодні виняткову роль у реалізації експортного потенціалу вітчизняних підприємств. Саме інвестиційні ресурси виступають одним з основних джерел фінансування експорту підприємств агропромислового комплексу, оскільки в умовах стагнації галузі власних ресурсів підприємств для фінансування виходу на зовнішні ринки не вистачає.

Проблема підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК нині стоїть досить гостро, оскільки даний процес визначається не лише діями самих суб'єктів господарювання, а й державною політикою, яку у нинішніх умовах можна охарактеризувати як пасивну.

Необхідною є реалізація комплексу заходів зі створення у державі належного інвестиційного клімату, а також впровадження значної кількості регламентів для діяльності підприємств АПК, що дозволить забезпечити функціонування галузі за міжнародними стандартами. Це дозволить одночасно підвищити інвестиційну привабливість підприємств АПК та дасть їм змогу виробляти високоякісну продукцію, конкурентоспроможну на зовнішніх ринках.

На нашу думку, успішність експортної діяльності вітчизняних підприємств залежить від можливостей стратегічної взаємодії бізнесу та держави: лише за умови створення в Україні передумов для ефективного інвестування, можливим є вливання у розвиток АПК значних фінансових ресурсів та, як наслідок, посилення Україною позицій на світових ринках продуктів харчування.

Література:

1. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Самура Ю.О., Шморгай М.Б. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. / Укопспілка; Львівська комерційна академія. О.Д. Вовчак (заг.ред.). — Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2008. — 368 с.
 2. Сайт державного комітету статистики [електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua
 3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва" № 1130 від 12.09.2011 р. [електронний ресурс]. — режим доступу до ресурсу: www.rada.gov.ua
 4. Драган І.В. Оцінка сучасного стану залучення іноземних інвестицій в Україні / І.В. Драган // Фондовий ринок. — 2010. — № 4. — С. 22—27.
 5. Інвестиційний клімат України // Торговельно-економічне співробітництво. Можливості для бізнесу в Україні. — Режим доступу: [<http://www.mfa.gov.ua/Kuwait/ua/28538.htm>].
- Стаття надійшла до редакції 06.04.2012 р.*